

BS/84/2011

**POLACY O UŁATWIENIACH
W GŁOSOWANIU**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Kryzys uczestnictwa obywateli w wyborach jest w ostatnich dziesięcioleciach problemem w wielu państwach europejskich. Rozróżnia się dwa rodzaje absencji wyborczej – zawinioną i przymusową. Z pierwszym rodzajem (przez lata był on najlepiej rozpoznany w Polsce) mamy do czynienia wtedy, kiedy wyborcy w sposób świadomy, celowo rezygnują z uczestniczenia w wyborach z przyczyn związanych z szeroko pojętą rzeczywistością polityczną – niską motywacją do udziału w życiu publicznym, brakiem alternatywy wyborczej czy wreszcie brakiem zainteresowania polityką. Absencja przymusowa występuje natomiast w sytuacji, kiedy wyborca wykazuje wolę oddania głosu, jednakże z przyczyn od niego niezależnych (np. trudności technicznych) nie bierze udziału w wyborach.

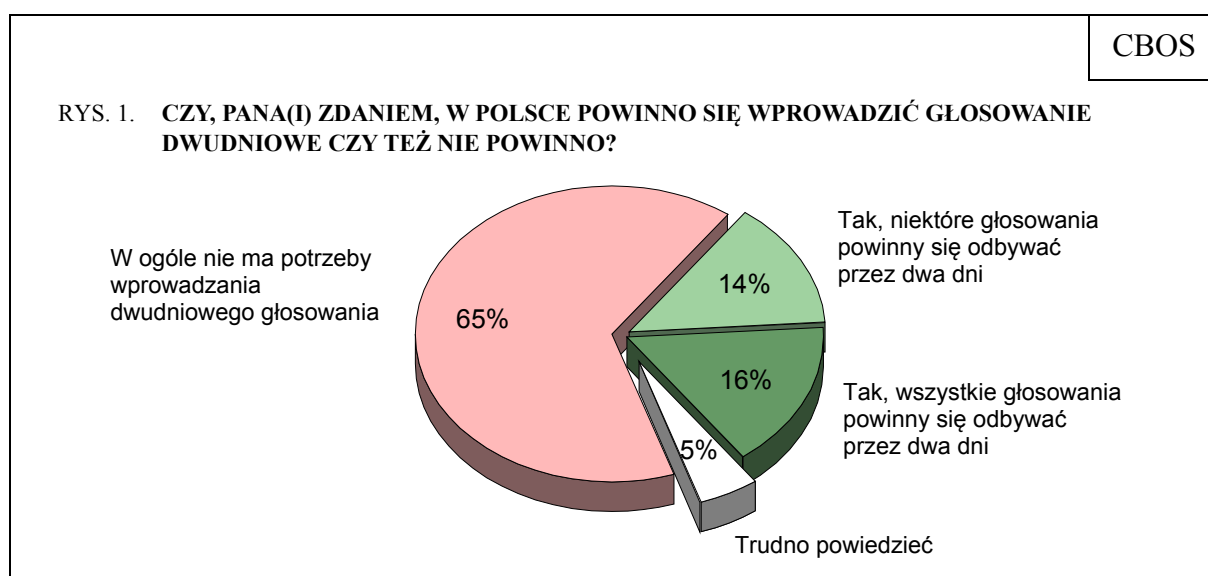
Występowanie organizacyjnych barier uniemożliwiających wyborcom oddanie głosu dowodzi, że system prawa wyborczego nie gwarantuje w wystarczający sposób wypełniania konstytucyjnej zasady powszechności wyborów. Stanowi ona, że krąg osób korzystających z podmiotowych praw wyborczych powinien być możliwie szeroki. Państwo natomiast powinno uczynić wszystko, by zagwarantować obywatelom realną możliwość udziału w głosowaniu. Dlatego też systemy prawa wyborczego większości państw europejskich znają szereg rozwiązań, które stanowią gwarancje wypełniania zasady powszechności. Można wymienić wśród nich dogodny dla wyborców termin głosowania (np. przez dwa dni), możliwość dowozu osób niepełnosprawnych do lokali wyborczych itp. Na poziom gwarancji bardzo istotnie wpływają dogodne, uwzględniające potrzeby obywateli, procedury głosowania, a więc techniki, z pomocą których wyborcy mogą oddawać swój głos. O ile bowiem „tradycyjnym” sposobem udziału w wyborach jest osobiste głosowanie w lokalu wyborczym, o tyle od kilkudziesięciu lat poszczególne państwa wprowadzają dodatkowe procedury. Techniki takie nazywane są w literaturze „alternatywnymi” (wobec głosowania w lokalu wyborczym) procedurami głosowania. Wymienia się wśród nich przede wszystkim głosowanie przez pełnomocnika, głosowanie korespondencyjne, głosowanie elektroniczne lub z wykorzystaniem tzw. mobilnej urny wyborczej.

Po przełomie ustrojowym w 1989 roku, przez blisko dwadzieścia lat prawo wyborcze w Polsce było pod względem ułatwień i alternatywnych procedur głosowania bardzo konserwatywne, proponując wyborcom jedynie możliwość osobistego głosowania w lokalu wyborczym, w ciągu jednego dnia. Tymczasem już od początku lat dziewięćdziesiątych trwała debata na temat stosowania rozwiązań, które gwarantowałyby zasadę powszechności wyborów, niwelując organizacyjne bariery w dostępie do głosowania. Była ona bardzo trudna, ponieważ w Polsce, w przeciwieństwie do innych państw europejskich, nie było tradycji oraz doświadczeń ich stosowania. Paradoksalnie, również pamięć „wyborów” w PRL, kiedy mimo braku jakichkolwiek ułatwień władze oficjalnie ogłaszały, że głosowało blisko 100% wyborców, nie pozostała, jak się wydaje, bez wpływu na marginalizację doniosłości problemu. Konsekwentne, wieloletnie starania doprowadziły do zmiany konserwatywnego stanowiska ustawodawcy, który zdecydował się wprowadzić „alternatywną” procedurę głosowania. W 2010 roku wyborcy niepełnosprawni i w zaawansowanym wieku mogli korzystać z instytucji pełnomocnika (projekt opracowała Państwowa Komisja Wyborcza już w 1992 roku). W ten sposób w wyborach prezydenckich i samorządowych głosowało łącznie kilkadziesiąt tysięcy wyborców.

W uchwalonym w 2011 roku Kodeksie wyborczym znalazły się również inne rozwiązania. Ustawodawca zdecydował o skierowaniu alternatywnych procedur głosowania do grup wyborców mających problemy z dotarciem do lokali wyborczych, a więc tych, którzy w pierwszej kolejności powinni mieć zagwarantowany udział w wyborach. Biorąc pod uwagę m.in. możliwości techniczne i organizacyjne administracji zaangażowanej w organizację wyborów, zdecydowano o wprowadzeniu możliwości głosowania przez pełnomocnika dla osób niepełnosprawnych i w zaawansowanym wieku, a także głosowania korespondencyjnego dla wyborców przebywających poza granicami kraju. Dla wszystkich wyborców natomiast przewidziano możliwość głosowania przez dwa dni (o czym ma decydować każdorazowo organ zarządzający wybory). Wprowadzone rozwiązania nie spotkały się z życzliwym przyjęciem wszystkich polityków. Podnoszono, że są one niepotrzebne, niebezpieczne, a na wniosek klubu parlamentarnego Prawa i Sprawiedliwości jeszcze w lipcu Trybunał Konstytucyjny wypowie się m.in. o procedurach głosowania.

OPINIE O DWUDNIOWYM GŁOSOWANIU

Prezydent Bronisław Komorowski zapowiedział, że tegoroczne wybory parlamentarne będą trwały jeden dzień. Nieformalna jeszcze decyzja prezydenta wychodzi naprzeciw oczekiwaniom społecznym¹. Większość Polaków (65%) uważa bowiem, że w ogóle nie ma potrzeby wprowadzania w naszym kraju dwudniowego głosowania. Jego zwolennicy, przekonani o tym, że wszystkie głosowania powinny się odbywać przez dwa dni, stanowią 16% badanych. Nieco mniejsza grupa (14%) sądzi, że tylko niektóre głosowania powinny trwać dwa dni.

Przeciwnicy dwudniowego głosowania stanowią bezwzględną większość niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Do wyjątków należą ludzie młodzi – za wprowadzeniem, przynajmniej niekiedy, dwudniowego głosowania opowiada się ogółem 51% najmłodszych badanych (od 18 do 24 roku życia) oraz 49% uczniów i studentów. Generalnie bardziej przychylnie temu rozwiązaniu są osoby lepiej wykształcone. W grupach społeczno-zawodowych dwudniowe głosowanie popierają najczęściej kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem (ogółem 41%) oraz właściciele firm (49%). Jak się wydaje, nieprzypadkowo relatywnie wielu zwolenników tego rozwiązania jest wśród pracowników usług (43%), wśród których wielu pracuje w niedzielę – kiedy w Polsce tradycyjnie odbywają się głosowania.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (254) przeprowadzono w dniach 30 czerwca – 6 lipca 2011 roku na liczącej 1080 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

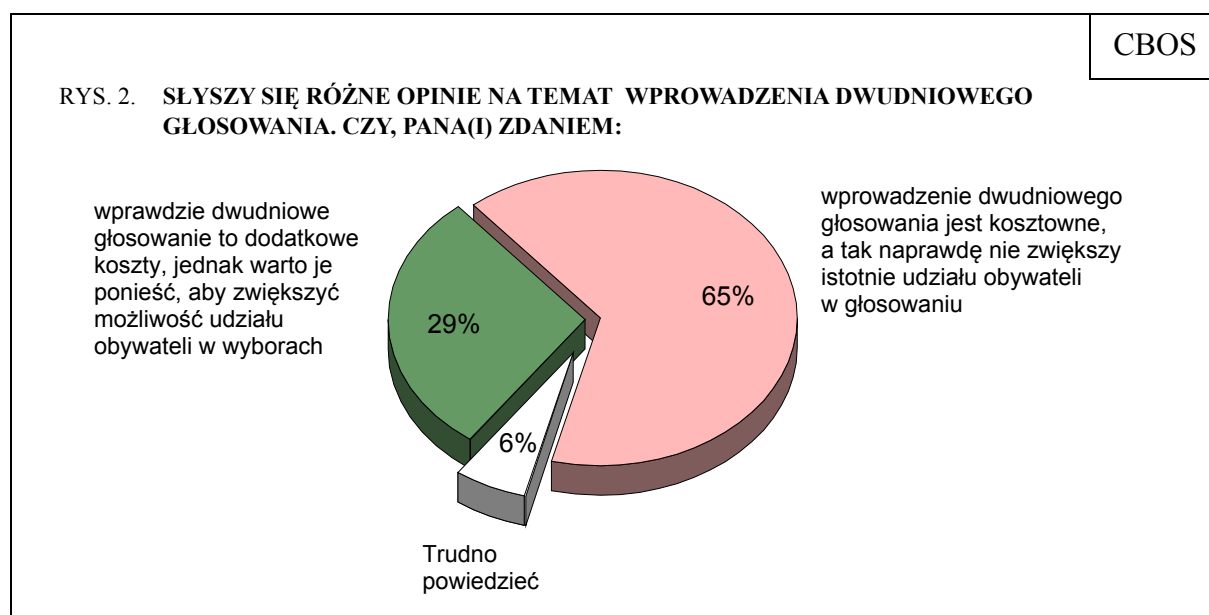
W elektoratach partyjnych wprowadzenie dwudniowego głosowania najczęściej spotyka się z poparciem sympatyków PO, jednak i wśród nich przeważa opinia, że nie ma potrzeby wydłużania czasu głosowania.

Tabela 1

Elektoraty partyjne	Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinno się wprowadzić głosowanie dwudniowe czy też nie powinno?			
	Tak, wszystkie głosowania powinny się odbywać przez dwa dni	Tak, niektóre głosowania powinny się odbywać przez dwa dni	W ogóle nie ma potrzeby wprowadzania dwudniowego głosowania	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	23	20	53	4
PSL*	19	7	69	5
PiS	15	9	73	3
SLD	13	15	72	0

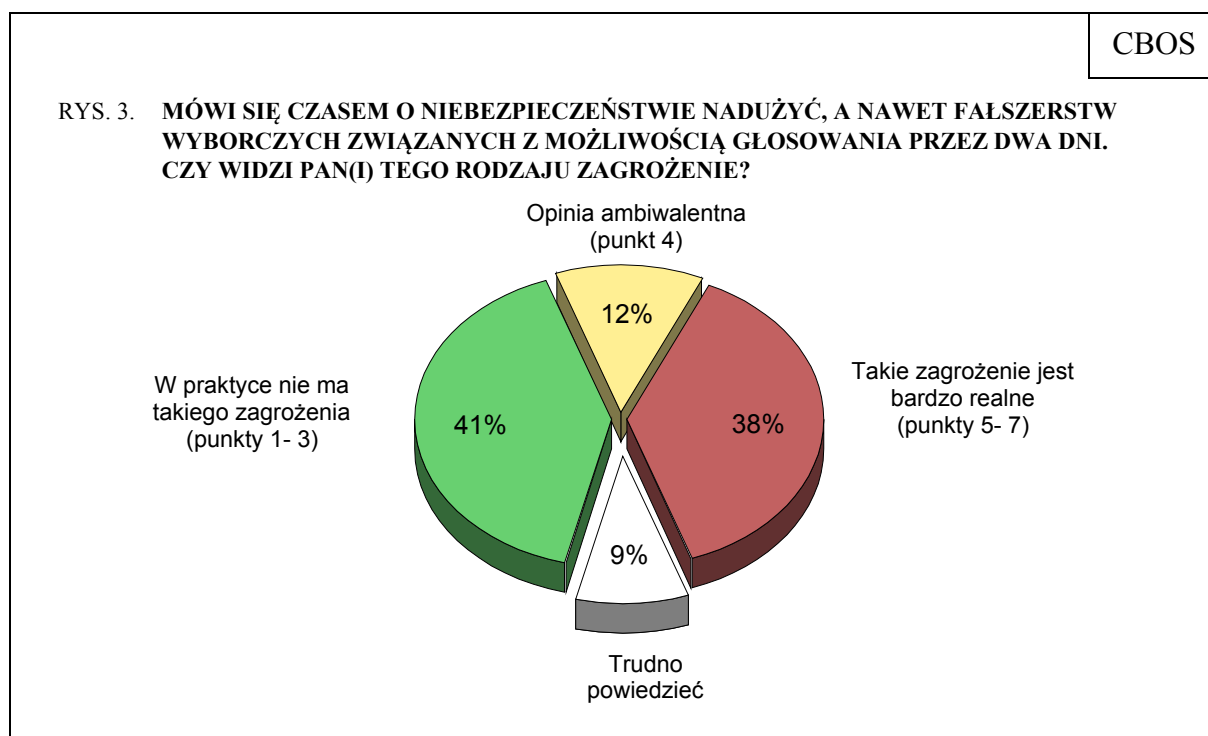
* Dane dotyczące elektoratu tej partii należy traktować jako przybliżone ze względu na jego niewielką liczebność w badanej próbie

Większość ankietowanych (65%) uważa, że wprowadzenie dwudniowego głosowania jest niecelowe – ich zdaniem jest to rozwiązanie kosztowne, a tak naprawdę nie przyczyni się istotnie do wzrostu uczestnictwa w wyborach. O tym, że warto ponieść dodatkowe koszty, aby zwiększyć możliwość udziału obywateli w procedurach demokratycznych, przekonanych jest 29% badanych.

Przekonanie, że mimo zwiększonych kosztów warto wprowadzić dwudniowe głosowanie, tak aby zachęcić obywateli do udziału w wyborach lub referendach, najczęstsze jest w tych grupach, w których rozwiązanie to ma najwięcej zwolenników, a więc wśród ludzi młodych (szczególnie uczniów i studentów) oraz respondentów dobrze wykształconych. W elektoratach partyjnych pogląd ten najczęściej wyrażają zdeklarowani wyborcy PO (43%).

Podzielone są opinie na temat ewentualności nadużyć i fałszerstw wyborczych związanych z możliwością głosowania przez dwa dni. Argumenty tego rodzaju trafiają do dość dużej grupy ankietowanych (38%). Zagrożeń związanych z dwudniowym głosowaniem nie dostrzega 41% badanych. Blisko co ósmy respondent (12%) ma w tej kwestii odczucia ambiwalentne.

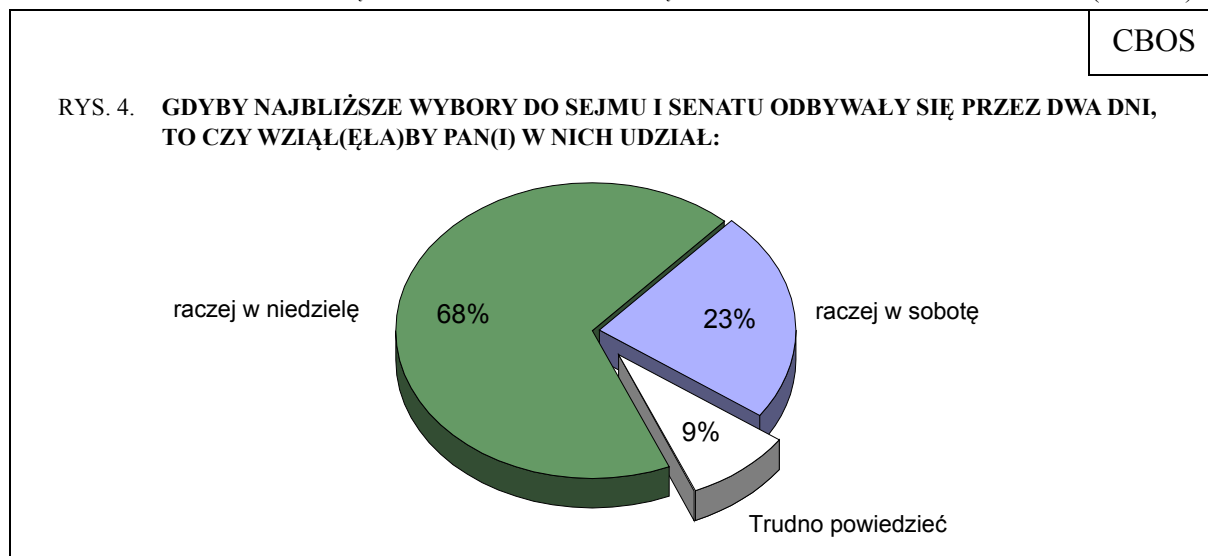

Badani zaznaczali odpowiedzi na 7-punktowej skali

Obawy związane z dwudniowym głosowaniem szczególnie często wyrażają sympatycy PiS (50%). Na przeciwległym biegunie sytuują się zwolennicy PO, którzy w większości (61%) nie widzą zagrożeń, które miałyby wynikać z wydłużenia czasu głosowania.

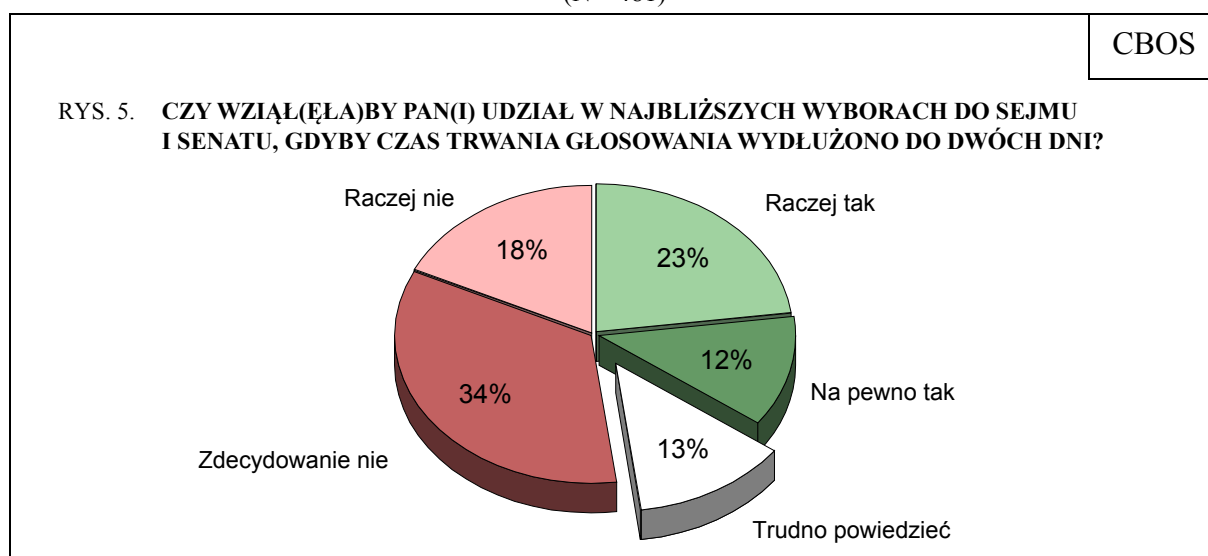
Gdyby w nadchodzących wyborach parlamentarnych można było głosować przez dwa dni, większość osób zapewniających o swoim w nich udziale (68%) poszłaby do urn tradycyjnie w niedzielę. W sobotę zagłosowałaby mniej niż jedna czwarta zdeklarowanych wyborców (23%).

ODPOWIEDZI OSÓB DEKLARUJĄCYCH UDZIAŁ W NADCHODZĄCYCH WYBORACH PARLAMENTARNYCH (N = 599)

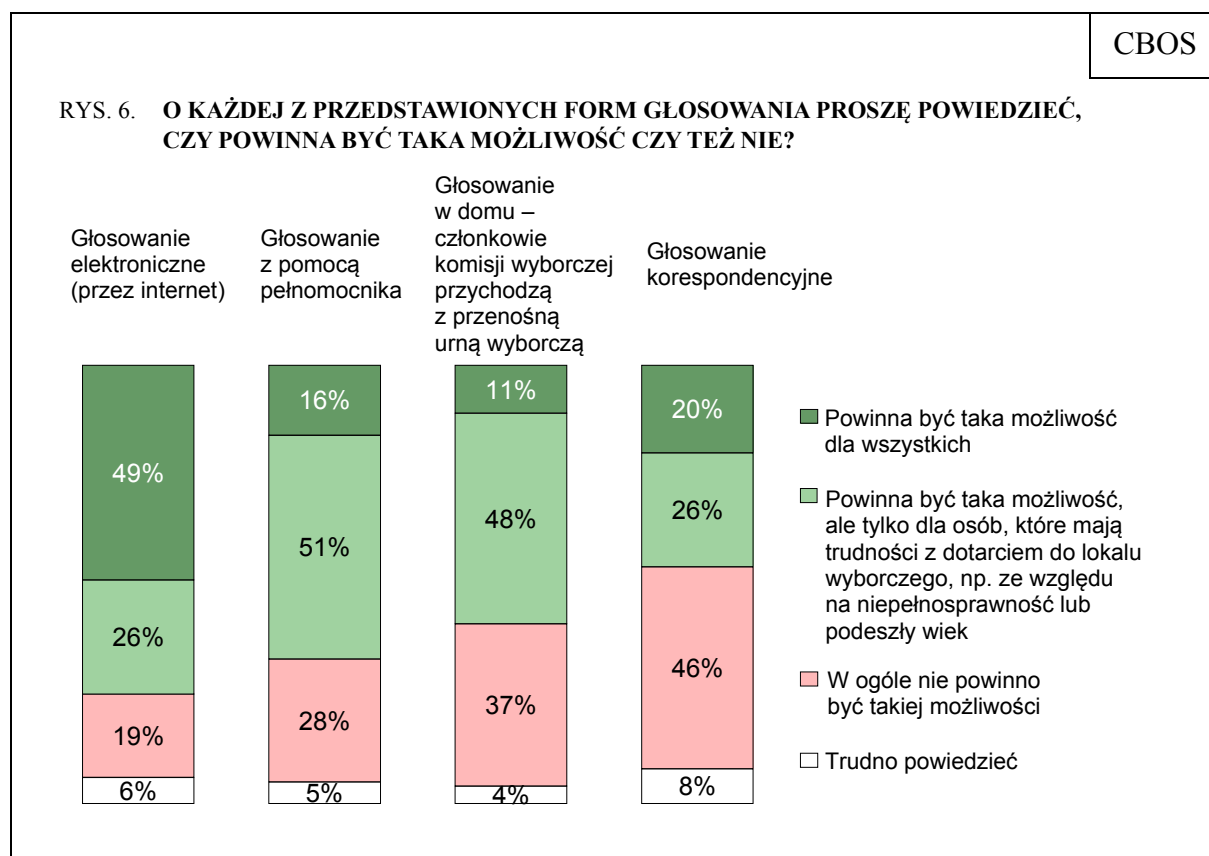
Z uzyskanych deklaracji wynika, że wydłużenie głosowania do dwóch dni rzeczywiście mogłoby zachęcić do uczestnictwa w nadchodzących wyborach do Sejmu i Senatu część osób niezamierzających brać w nich udziału. Ogółem nieco więcej niż co trzecia taka osoba (35%) deklaruje, że uczestniczyłaby w dwudniowym głosowaniu, w tym 12% w sposób zdecydowany zapewnia o swoim udziale. Jeśli do potencjalnych uczestników wyborów doliczyć osoby deklarujące, że na pewno poszłyby do urn, gdyby głosowanie trwało dwa dni, to deklarowana frekwencja wzrosłaby z 56% do 61%.

ODPOWIEDZI OSÓB NIEZAMIERZAJĄCYCH BRAĆ UDZIAŁU W NADCHODZĄCYCH WYBORACH PARLAMENTARNYCH (N = 481)

OPINIE O SPOSOBACH GŁOSOWANIA POZA LOKALEM WYBORCZYM

Polacy generalnie pozytywnie odnoszą się do procedur głosowania innych niż osobiste głosowanie w lokalu wyborczym. Respondenci zapytani o poszczególne techniki na ogół opowiadają się za stosowaniem ich w polskim prawie wyborczym. Oczywiście można zauważyć pewną gradację przedstawionych procedur – zarówno pod względem potrzeby ich zastosowania, jak i kręgu osób, które powinny z nich korzystać.

Ankietowani zdecydowanie najbardziej popierają możliwość **głosowania przez internet**. Procedurę tę widziałoby w kodeksie wyborczym 75% pytanych, w tym 49% uważa, że powinna ona być adresowana do wszystkich wyborców, a 26% – że tylko do osób, które mają duże trudności z dotarciem do lokali wyborczych. Przeciwnych temu rozwiązaniu jest 19% badanych.

Warto podkreślić, że zdecydowanymi zwolennikami głosowania przez internet – jako propozycji skierowanej do wszystkich wyborców – są ludzie młodzi (blisko 60% ankietowanych w wieku 18–34 lata). Poparcie dla takiego rozwiązania rośnie też wraz z wykształceniem – im ono jest wyższe, tym poparcie większe.

Procedurę **głosowania przez pełnomocnika** jako element prawa wyborczego pozytywnie ocenia 67% badanych, z tym że większość z nich (51%) widziałyby ją jako skierowaną do grupy wyborców napotykaających szczególnie duże problemy z dotarciem do lokali wyborczych (w takiej formule technika ta została wprowadzona do polskiego prawa wyborczego i została z powodzeniem zastosowana w 2010 roku), a 16% uważa, że taką możliwość powinni mieć wszyscy wyborcy. Negatywnie o instytucji pełnomocnika wypowiedziało się 28% ankietowanych.

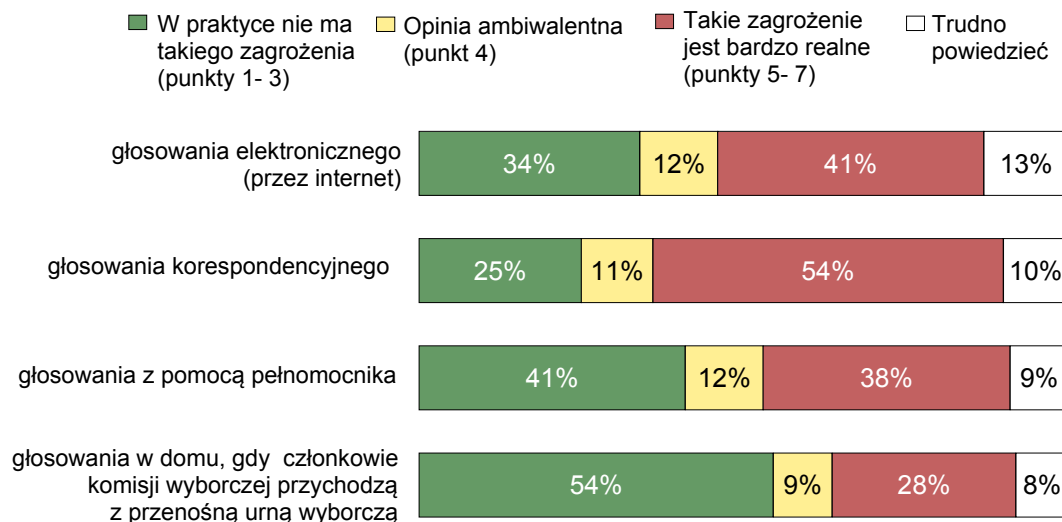
Dość dobrze oceniona została procedura, zgodnie z którą przedstawiciele komisji wyborczej udawaliby się do domu wyborcy z **przenośną urną wyborczą**. Rozwiązanie takie popiera 59% ankietowanych, w tym jedynie 11% wskazuje na zastosowanie tej procedury dla wszystkich wyborców, a 48% – dla tych, którzy mają problemy z dotarciem do lokali wyborczych. Zdecydowani przeciwnicy takiego rozwiązania stanowią 37% badanych.

Chłodno przyjęto procedurę **głosowania korespondencyjnego**. Technikę tę jako element prawa wyborczego widziałyby 46% ankietowanych, przy czym 20% – jako propozycję skierowaną do wszystkich wyborców, a 26% – tylko do osób w szczególnej sytuacji. Procedura ta budzi sprzeciw blisko połowy badanych (46%), co sprawia, że głosowanie korespondencyjne jest najgorzej oceniane.

Ważnym elementem stosowania mechanizmów wyborczych jest zapewnienie ich bezpieczeństwa i zapobieganie wszelkiego rodzaju nieprawidłowościom. Bardzo dużo zależy od szczegółowych rozwiązań technicznych i organizacyjnych. W badaniu przedstawiliśmy procedury głosowania tylko hasłowo, w bardzo ogólnym ujęciu. Dlatego też odpowiedzi badanych mogą być traktowane jedynie jako ogólna wskazówka co do percepcji poszczególnych technik.

Najmniej wątpliwości odnośnie do bezpieczeństwa głosowania i możliwych fałszerstw wyborczych budziło głosowanie z wykorzystaniem mobilnej urny wyborczej. Ponad połowa badanych (54%) uznała, że w takiej sytuacji zagrożenie jest niewielkie lub nie ma go wcale, w tym 38% (wskazując punkt 1 na 7-stopniowej skali) uważa, że jest to w pełni bezpieczna forma głosowania. Jak widać, respondenci nie podzielają poglądu dużej części ekspertów, którzy krytykują tę procedurę za możliwość licznych nadużyć, przywołując głośny przykład wyborów prezydenckich na Ukrainie w 2004 roku. Taka pozytywna ocena może świadczyć o zaufaniu do organów wyborczych.

RYS. 7. MÓWI SIĘ CZASEM O NIEBEZPIECZEŃSTWIE NADUŻYĆ, A NAWET FAŁSZERSTW WYBORCZYCH ZWIĄZANYCH Z MOŻLIWOŚCIĄ GŁOSOWANIA INACZEJ NIŻ W LOKALU WYBORCZYM. CZY WIDZI PAN(I) TEGO RODZAJU ZAGROŻENIE W PRZYPADKU:

Badani zaznaczali odpowiedzi na 7-punktowej skali

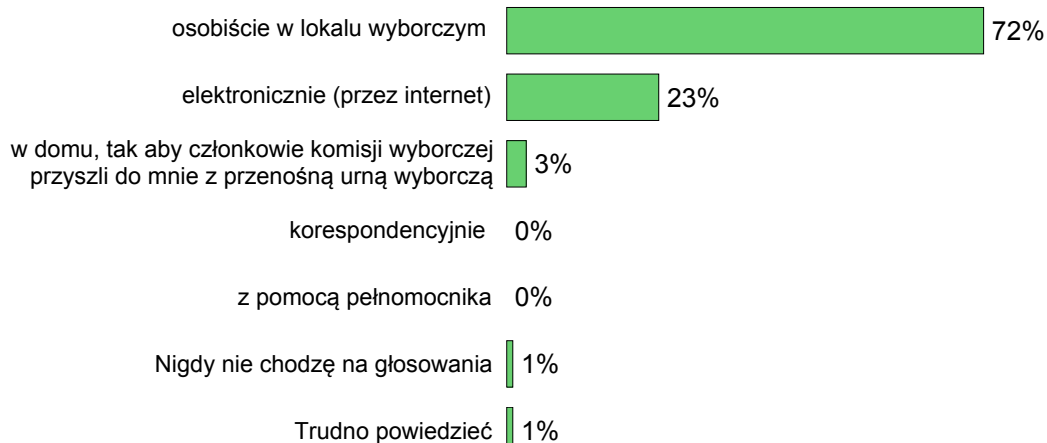
Trochę więcej wątpliwości budzi procedura głosowania przez pełnomocnika – opinie na ten temat są podzielone. Natomiast w przypadku kolejnego sposobu głosowania – e-votingu – 41% respondentów uznało, że zagrożenie jest realne, a o braku zagrożenia przeświadczonych jest 34% badanych.

Najwięcej wątpliwości budzi bezpieczeństwo głosowania korespondencyjnego. Ponad połowa badanych (54%) uznała, że w przypadku takiego głosowania zagrożenie w postaci fałszerstw i nadużyć wyborczych jest bardzo realne, a jedna czwarta (25%) – że nie ma go wcale.

PREFERENCJE DOTYCZĄCE SPOSOBU GŁOSOWANIA

Największa grupa ankietowanych ma dość konserwatywną, ugruntowaną przez lata, wizję udziału w wyborach jako osobistego głosowania w lokalu wyborczym. Nawet mając wybór, w lokalu wyborczym chciałoby głosować 72% ogółu badanych. Pozostali zaś wskazują na alternatywne procedury głosowania, wśród których niewątpliwie dominuje głosowanie przez internet (23%). Nieliczni preferują mobilną urnę wyborczą jako technikę głosowania (3%).

RYS. 8. **GDYBY MIAL(A) PAN(I) WYBÓR, JAK GŁOSOWAĆ, TO WOLAŁ(A)BY PAN(I) GŁOSOWAĆ:**

Szczegółowa analiza wyników badania pozwala na sformułowanie wniosków. Po pierwsze – najmłodsze pokolenie wyborców mocno podkreśla wolę oddania głosu w inny sposób niż w lokalu wyborczym, dokonując tym samym wyraźnego wyłomu w dość konserwatywnym dotychczas postrzeganiu aktu głosowania. Dla przykładu, wśród osób w wieku 25 – 34 lata tylko 55% badanych chciałoby głosować w lokalu wyborczym, a 40% – przez internet. Po wtóre – chęć oddania głosu przez internet jest tym częstsza, im wyższe wykształcenie ankietowanych. Dla porównania, tę formę skorzystania ze swoich uprawnień wyborczych wybrałoby tylko 7% osób z wykształceniem podstawowym i niemal połowa mających wyższe wykształcenie (48%).

Spójeczno-demograficzne zróżnicowanie preferencji dotyczących techniki głosowania znajduje odbicie w deklaracjach elektoratów partyjnych. Głosowanie elektroniczne stosunkowo najczęściej wybierają sympatycy PO i SLD (partii mających młodszy i lepiej wykształcony elektorat). Osobiste głosowanie w lokalu preferują przede wszystkim zwolennicy PiS i PSL.

Tabela 2

Elektoraty partyjne	Gdyby miał(a) Pan(i) wybór, jak głosować, to wolał(a)by Pani głosować:				
	osobiście w lokalu wyborczym	elektronicznie (przez internet)	korespondencyjnie	w domu	Trudno powiedzieć
	w procentach				
PiS	91	9	0	0	0
PSL*	82	15	0	3	0
SLD	70	30	0	0	0
PO	68	29	0	2	0

* Dane dotyczące elektoratu tej partii należy traktować jako przybliżone ze względu na jego niewielką liczebność w badanej próbie

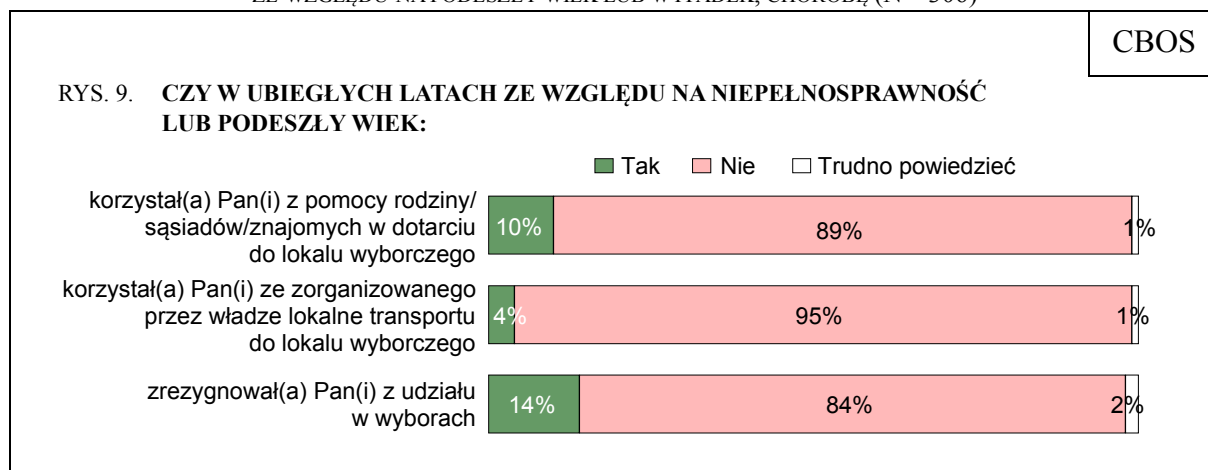
GŁOSOWANIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I W PODESZŁYM WIEKU

Znaczną część wyborców stanowią osoby starsze lub niepełnosprawne, które ze względu na wiek lub chorobę mają problemy z poruszaniem się. To przede wszystkim one mogłyby skorzystać z poszerzenia możliwości głosowania.

Ogółem co czwarty ankietowany deklaruje, że ma problemy ze sprawnością fizyczną wynikające z zaawansowanego wieku (11%) lub związane z chorobą, wypadkiem (15%). Mniej więcej co ósmy respondent (13%) twierdzi, że ma wydane orzeczenie o niepełnosprawności, przy czym większość jest niepełnosprawna w stopniu umiarkowanym lub znacznym. W najbliższych wyborach parlamentarnych chce głosować 56% osób niepełnosprawnych lub mających problemy ze sprawnością fizyczną. Oznacza to, że odsetek potencjalnych uczestników wyborów w tej grupie jest taki sam jak w całej populacji.

Aby sprawdzić, w jakim stopniu zawansowany wiek lub niepełnosprawność stanowią przeszkodę w dotarciu do lokalu wyborczego i oddaniu głosu (tym samym utrudnienie w realizacji praw obywatelskich), a co za tym idzie – jakie są potrzeby rozszerzenia możliwości głosowania, zapytaliśmy osoby, które mają orzeczenie o niepełnosprawności lub problemy ze sprawnością fizyczną, o ich doświadczenia związane z udziałem w wyborach. Okazuje się, że w przeszłości nierzadko korzystały one z pomocy innych w dotarciu do lokalu wyborczego – na ogół rodziny, znajomych lub sąsiadów, rzadziej z transportu zorganizowanego przez władze lokalne. Znaczna grupa (14%) deklaruje też, że zdarzało się, iż ze względu na niepełnosprawność lub podeszły wiek rezygnowały z udziału w wyborach. Widać zatem, że dla sporej części wyborców dotarcie do lokalu wyborczego jest realną trudnością, nierzadko praktycznie uniemożliwiającą im udział w wyborach.

ODPOWIEDZI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I DEKLARUJĄCYCH PROBLEMY ZE SPRAWNOŚCIĄ FIZYCZNĄ
ZE WZGLĘDU NA PODESZŁY WIEK LUB WYPADEK, CHOROBY (N = 306)

Osoby niepełnosprawne i mające trudności z poruszaniem się nie zawsze jednak byłyby skłonne głosować inaczej niż w tradycyjny sposób. Zdecydowana większość z nich deklaruje bowiem, że nawet mając wybór chciałaby głosować w lokalu wyborczym. Z innej procedury chciałoby skorzystać 14% badanych z tej grupy – część wybrałaby internet, dla innych zaś najlepszym rozwiązaniem byłoby zastosowanie techniki „wędrującej urny”, a więc rozwiązania, którego nowy kodeks wyborczy nie przewiduje.

ODPOWIEDZI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I DEKLARUJĄCYCH PROBLEMY ZE SPRAWNOŚCIĄ FIZYCZNĄ
ZE WZGLĘDU NA PODESZŁY WIEK LUB WYPADEK, CHOROBY (N = 305)

Oczywiste jest zatem, że nie można ignorować przyzwyczajień i oczekiwań wyborców niepełnosprawnych i w podeszłym wieku, spodziewając się, że chętnie i od razu będą korzystać z nowych rozwiązań przewidzianych przez ustawodawcę. Wydaje się, że należy postępować dwutorowo: z jednej strony ułatwiać dostęp do lokali wyborczych, z drugiej zaś – informować o nowych procedurach wyborczych, o tym, kto i w jaki sposób może z nich korzystać.

Zawarte w nowym kodeksie wyborczym rozwiązania, które mają ułatwić uczestniczenie w głosowaniu, spotykają się ze zróżnicowaną oceną społeczeństwa. Za niecelowe uznawane jest przez badanych wprowadzenie możliwości dwudniowego głosowania. W ocenie społecznej rozwiązanie to jest kosztowne i nie wpłynie znacząco na zwiększenie frekwencji wyborczej, jednak, jak pokazują deklaracje badanych, w rzeczywistości mogłoby się przyczynić do kilkuprocentowego wzrostu liczby głosujących.

Ankietowani zdecydowanie pozytywnie oceniają propozycje wprowadzenia do polskiego prawa wyborczego procedur umożliwiających inny sposób głosowania niż osobiście w lokalu wyborczym. Warto podkreślić, że większość zwolenników alternatywnych procedur głosowania wskazuje, że powinny być one skierowane przede wszystkim do wyborców znajdujących się w szczególnej sytuacji – napotykających trudności w dotarciu do lokali wyborczych. Ułatwiają im, a nawet wręcz umożliwiając uczestnictwo w głosowaniu stanowiłyby ważną gwarancję zasady powszechności wyborów. Wśród takich procedur wskazywano na głosowanie przez pełnomocnika, z wykorzystaniem mobilnej urny wyborczej, rzadziej zaś na głosowanie korespondencyjne. Warto zaznaczyć, że ustawodawca przyjął podobny pogląd – wprowadzając do kodeksu wyborczego, uchwalonego w styczniu 2011 roku, procedury głosowania przez pełnomocnika (dla wyborców niepełnosprawnych i w zaawansowanym wieku) oraz głosowania korespondencyjnego (dla wyborców przebywających poza granicami kraju). Procedury te wybrano m.in. uwzględniając realia organizacyjne i możliwości techniczne w procesie organizowania wyborów.

Należy podkreślić fenomen popularności głosowania przez internet. Za wprowadzeniem tej metody jest blisko trzy czwarte ankietowanych. Odmienne niż w odniesieniu do pozostałych procedur, dostrzega się w niej nie tyle technikę, która

w wyjątkowych przypadkach uzupełni procedurę głosowania w lokalu wyborczym, ale po prostu to, że ją zastąpi. Technika ta popierana przede wszystkim przez ludzi młodych, miałaby być adresowana do wszystkich obywateli, również tych, którzy nie napotykają większych problemów z dotarciem do lokali wyborczych. Z pewnością jest to ważna wskazówka dla dalszych prac nad reformą procedur głosowania, ale dotyczy raczej przyszłości, ponieważ wdrożenie w Polsce głosowania z wykorzystaniem internetu wymaga jeszcze długich przygotowań.

Rozważanie nad tym, jak duża grupa wyborców skorzysta z ułatwień w głosowaniu, nie powinno przesłaniać pierwotnego, najważniejszego celu ich wprowadzenia, jakim jest zapewnienie technicznej możliwości uczestniczenia w wyborach grupom obywateli, którzy mogą napotykać duże z tym problemy. Proponowane ułatwienia stanowią bowiem ważną gwarancję zasady powszechności wyborów.

Opracowali

Beata ROGUSKA, CBOS
Jarosław ZBIERANEK, ISP

A N E K S

Tabela 1

		Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinno się wprowadzić głosowanie dwudniowe czy też nie powinno?				Liczba osób
		Tak, wszystkie głosowania powinny się odbywać przez dwa dni	Tak, niektóre głosowania powinny się odbywać przez dwa dni	W ogóle nie ma potrzeby wprowadzania dwudniowego głosowania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		16	14	65	5	1080
Płeć	Mężczyźni	18	15	64	3	503
	Kobiety	14	13	67	6	577
Wiek	18-24 lata	30	21	45	4	141
	25-34	18	20	59	3	210
	35-44	17	14	66	3	163
	45-54	13	9	74	4	174
	55-64	14	12	71	3	211
	65 lat i więcej	8	8	73	11	180
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	11	71	5	410
	Miasto do 20 tys.	15	11	71	3	141
	20-100 tys.	17	19	58	5	211
	101-500 tys.	18	15	62	5	179
	501 tys. i więcej mieszk.	20	17	59	4	140
Wykształcenie	Podstawowe	11	10	69	9	267
	Zasadnicze zawodowe	17	10	71	2	260
	Srednie	19	15	62	4	364
	Wyższe	17	21	59	3	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	21	20	58	1	100
	Średni personel, technicy	12	10	70	8	34
	Pracownicy adm.-biurowi	10	17	69	4	69
	Pracownicy usług	27	16	55	2	65
	Robotnicy wykwalifikowani	14	11	70	4	125
	Robotnicy niewykwalifik.	14	7	76	3	64
	Rolnicy	10	14	75	1	59
Pracujący na własny rach.	22	27	50		46	
Bierni zawodowo	Renciści	17	8	73	3	78
	Emeryci	9	9	74	8	233
	Uczniowie i studenci	22	28	44	6	72
	Bezrobotni	19	19	57	5	65
	Gospodynie domowe i inni	29	7	55	9	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	15	67	3	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	21	14	61	4	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	17	18	64	1	241
	prywatnym gosp. rolnym	9	13	74	4	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	16	11	68	6	147
	501-750	20	8	69	2	156
	751-1000	11	14	71	4	200
	1001-1500	18	8	70	4	167
	Powyżej 1500 zł	21	19	60	1	150
Ocena własnych war. mater.	Złe	12	12	71	5	176
	Średnie	15	12	67	6	488
	Dobre	20	17	61	2	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	13	13	68	6	55
	Raz w tygodniu	15	10	70	4	470
	1-2 razy w miesiącu	16	19	61	4	198
	Kilka razy w roku	17	18	61	5	225
	W ogóle nie uczestniczy	19	14	61	6	132
Poglądy polityczne	Lewica	16	16	66	3	169
	Centrum	17	14	66	3	368
	Prawica	19	15	63	3	282
	Trudno powiedzieć	13	11	66	10	261

Tabela 2

		Słyszysz różne opinie na temat wprowadzenia dwudniowego głosowania. Czy, Pana(i) zdaniem:			Liczba osób
		wprowadzenie dwudniowego głosowania jest kosztowne, a tak naprawdę nie zwiększy istotnie udziału obywateli w głosowaniu	wprowadzenie dwudniowe głosowanie to dodatkowe koszty, jednak warto je ponieść, aby zwiększyć możliwość udziału obywateli w wyborach	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		65	29	6	1080
Płeć	Mężczyźni	64	31	5	503
	Kobiety	67	26	7	577
Wiek	18-24 lata	50	44	6	141
	25-34	60	34	6	210
	35-44	67	29	5	163
	45-54	73	23	4	174
	55-64	71	27	3	211
	65 lat i więcej	70	18	13	180
Miejsce zamieszkania	Wieś	67	25	8	410
	Miasto do 20 tys.	69	26	5	141
	20-100 tys.	61	34	5	211
	101-500 tys.	65	29	6	179
	501 tys. i więcej mieszk.	64	32	4	140
Wykształcenie	Podstawowe	68	20	12	267
	Zasadnicze zawodowe	70	26	4	260
	Średnie	63	32	5	364
	Wyższe	60	37	3	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	60	38	2	100
	Średni personel, technicy	75	16	9	34
	Pracownicy adm.-biurowi	68	27	5	69
	Pracownicy usług	61	38	1	65
	Robotnicy wykwalifikowani	72	23	5	125
	Robotnicy niewykwalifik.	73	24	3	64
	Rolnicy	74	19	6	59
	Pracujący na własny rach.	60	36	4	46
Bierni zawodowo	Renciści	66	29	4	78
	Emeryci	69	21	10	233
	Uczniowie i studenci	46	46	8	72
	Bezrobotni	64	29	7	65
	Gospodynie domowe i inni	56	37	7	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	67	30	4	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	65	32	3	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	67	30	3	241
	prywatnym gosp. rolnym	71	19	10	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	70	26	5	147
	501-750	72	24	5	156
	751-1000	69	25	6	200
	1001-1500	69	27	4	167
	Powyżej 1500 zł	63	35	2	150
Ocena własnych war. mater.	Złe	69	21	9	176
	Średnie	68	26	7	488
	Dobre	61	35	4	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	65	25	10	55
	Raz w tygodniu	71	24	5	470
	1-2 razy w miesiącu	59	34	6	198
	Kilka razy w roku	62	33	5	225
	W ogóle nie uczestniczy	62	30	9	132
Poglądy polityczne	Lewica	65	32	3	169
	Centrum	68	29	3	368
	Prawica	63	32	4	282
	Trudno powiedzieć	64	22	14	261

Tabela 3

		Mówi się czasem o niebezpieczeństwie nadużyć, a nawet fałszerstw wyborczych związanych z możliwością głosowania przez dwa dni. Czy widzi Pan(i) tego rodzaju zagrożenie? Odpowiedź proszę zaznaczyć na 7-punktowej skali				Liczba osób
		W praktyce nie ma takiego zagrożenia (1-3)	Opinia ambiwalentna (4)	Takie zagrożenie jest bardzo realne (5-7)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		41	12	38	9	1079
Płeć	Mężczyźni	46	12	36	6	503
	Kobiety	37	13	40	10	576
Wiek	18-24 lata	54	17	22	7	141
	25-34	47	17	31	5	210
	35-44	42	11	40	6	162
	45-54	37	11	47	5	174
	55-64	40	12	40	7	211
	65 lat i więcej	28	7	47	19	180
Miejsce zamieszkania	Wieś	36	12	42	10	409
	Miasto do 20 tys.	35	13	44	9	141
	20-100 tys.	46	12	35	7	211
	101-500 tys.	45	14	34	6	179
Wykształcenie	501 tys. i więcej mieszk.	51	12	32	6	140
	Podstawowe	31	10	43	15	267
	Zasadnicze zawodowe	35	11	46	8	259
	Średnie	45	15	35	5	364
Grupa społ.-zaw. pracujący	Wyższe	57	12	27	4	190
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	61	7	30	2	100
	Średni personel, technicy	53	14	30	3	34
	Pracownicy adm.-biurowi	47	24	24	5	69
	Pracownicy usług	43	14	40	4	65
	Robotnicy wykwalifikowani	36	13	44	7	125
	Robotnicy niewykwalifik.	31	11	53	5	64
Rolnicy	36	11	44	9	59	
Bierni zawodowo	Pracujący na własny rach.	73	10	16	2	46
	Renciści	30	13	50	7	78
	Emeryci	33	8	41	18	233
	Uczniowie i studenci	58	17	20	5	72
	Bezrobotni	32	15	47	5	65
Pracuje w:	Gospodynie domowe i inni	34	14	41	11	69
	inst. państw., publicznej	50	13	33	4	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	47	9	41	4	107
	sekt. pryw. poza rolnict. prywatnym gosp. rolnym	48	14	33	5	241
Dochody na jedną osobę	39	17	34	11	55	
	Do 500 zł	29	16	46	9	147
	501-750	34	14	45	6	156
	751-1000	35	14	41	10	200
	1001-1500	47	7	35	10	167
Ocena własnych war. mater.	Powyżej 1500 zł	58	11	29	2	150
	Złe	29	11	47	12	175
	Średnie	37	14	39	10	488
Udział w prakt. religijnych	Dobre	51	11	33	5	415
	Kilka razy w tygodniu	33	8	45	14	55
	Raz w tygodniu	37	13	42	8	470
	1-2 razy w miesiącu	47	13	32	8	197
	Kilka razy w roku	42	14	37	7	225
Poglądy polityczne	W ogóle nie uczestniczy	48	9	33	10	132
	Lewica	43	12	39	6	169
	Centrum	43	15	37	5	368
	Prawica	47	10	39	5	282
	Trudno powiedzieć	31	12	38	18	260

Tabela 4

		Prawo wyborcze dopuszcza niekiedy głosowanie nie tylko osobiście w lokalu wyborczym, ale także w inny sposób. Czy powinna być możliwość głosowania elektronicznego (przez internet) ?				Liczba osób
		Powinna być taka możliwość dla wszystkich	Powinna być taka możliwość, ale tylko dla osób, które mają trudności z dotarciem do lokalu wyborczego, np. ze względu na niepełnosprawność lub podeszły wiek	W ogóle nie powinno być takiej możliwości	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		49	26	19	6	1077
Płeć	Mężczyźni	51	25	20	4	501
	Kobiety	48	26	18	8	576
Wiek	18-24 lata	59	24	14	3	141
	25-34	61	22	14	3	210
	35-44	50	28	20	2	163
	45-54	50	28	16	5	173
	55-64	49	26	19	6	211
	65 lat i więcej	24	27	31	18	179
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	29	22	9	407
	Miasto do 20 tys.	55	23	17	5	140
	20-100 tys.	50	25	20	5	211
	101-500 tys.	54	26	16	4	179
	501 tys. i więcej mieszk.	63	19	13	4	140
Wykształcenie	Podstawowe	37	24	25	15	264
	Zasadnicze zawodowe	46	29	21	4	259
	Średnie	52	29	16	4	364
	Wyższe	65	18	14	3	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	69	18	11	1	100
	Średni personel, technicy	54	26	17	2	34
	Pracownicy adm.-biurowi	69	14	15	1	69
	Pracownicy usług	58	23	18	1	65
	Robotnicy wykwalifikowani	53	28	15	4	125
	Robotnicy niewykwalifik.	44	31	20	5	63
	Rolnicy	36	31	25	7	59
	Pracujący na własny rach.	60	23	15	3	46
Bierni zawodowo	Renciści	47	23	22	9	78
	Emeryci	31	26	27	16	231
	Uczniowie i studenci	59	26	12	4	72
	Bezrobotni	42	38	17	3	65
	Gospodynie domowe i inni	50	26	20	4	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	64	22	12	3	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	52	26	22	1	106
	sekt. pryw. poza rolnict.	60	25	12	3	241
	prywatnym gosp. rolnym	37	31	21	10	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	41	38	16	5	147
	501-750	46	23	24	8	156
	751-1000	45	28	17	9	200
	1001-1500	56	23	16	6	167
	Powyżej 1500 zł	55	25	19	2	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	40	24	25	10	174
	Średnie	49	23	19	8	487
	Dobre	53	29	16	2	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	32	41	19	8	55
	Raz w tygodniu	46	28	19	7	470
	1-2 razy w miesiącu	54	23	17	6	197
	Kilka razy w roku	51	25	20	5	224
	W ogóle nie uczestniczy	58	15	20	7	132
Poglądy polityczne	Lewica	55	26	18	1	169
	Centrum	52	28	16	4	367
	Prawica	48	26	22	4	281
	Trudno powiedzieć	43	23	21	14	259

Tabela 5

		Prawo wyborcze dopuszcza niekiedy głosowanie nie tylko osobiście w lokalu wyborczym, ale także w inny sposób. Czy powinna być możliwość głosowania korespondencyjnego ?				Liczba osób
		Powinna być taka możliwość dla wszystkich	Powinna być taka możliwość, ale tylko dla osób, które mają trudności z dotarciem do lokalu wyborczego, np. ze względu na niepełnosprawność lub podeszły wiek	W ogóle nie powinno być takiej możliwości	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		20	26	46	8	1080
Płeć	Mężczyźni	22	26	45	7	503
	Kobiety	19	27	47	8	577
Wiek	18-24 lata	22	27	46	5	141
	25-34	29	26	40	5	210
	35-44	20	24	53	3	163
	45-54	21	30	42	7	174
	55-64	19	27	47	7	211
	65 lat i więcej	8	24	49	18	180
Miejsce zamieszkania	Wieś	13	26	50	11	410
	Miasto do 20 tys.	29	25	40	6	141
	20-100 tys.	20	25	49	5	211
	101-500 tys.	26	24	45	6	179
	501 tys. i więcej mieszk.	24	33	36	7	140
Wykształcenie	Podstawowe	16	23	45	16	267
	Zasadnicze zawodowe	19	27	49	6	260
	Srednie	22	28	46	5	363
	Wyższe	24	28	44	4	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	32	25	39	4	100
	Sredni personel, technicy	24	29	45	2	34
	Pracownicy adm.-biurowi	25	22	48	4	69
	Pracownicy usług	35	22	40	3	65
	Robotnicy wykwalifikowani	22	28	43	6	125
	Robotnicy niewykwalifik.	15	21	50	15	64
	Rolnicy	11	22	63	4	59
Pracujący na własny rach.	23	29	40	9	46	
Bierni zawodowo	Renciści	16	30	52	3	78
	Emeryci	12	24	48	15	233
	Uczniowie i studenci	19	36	38	7	72
	Bezrobotni	20	30	47	3	64
	Gospodynie domowe i inni	20	28	44	8	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	23	22	52	4	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	26	22	47	5	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	30	28	36	6	241
	prywatnym gosp. rolnym	12	25	56	7	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	17	29	46	8	147
	501-750	20	18	53	9	156
	751-1000	20	31	43	7	200
	1001-1500	23	26	45	6	167
	Powyżej 1500 zł	19	33	44	4	150
Ocena własnych war. mater.	Złe	16	22	47	15	176
	Srednie	19	25	47	8	488
	Dobre	23	30	44	4	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	7	34	47	12	55
	Raz w tygodniu	17	29	47	8	470
	1-2 razy w miesiącu	28	24	41	6	198
	Kilka razy w roku	20	22	51	6	225
	W ogóle nie uczestniczy	25	25	41	8	132
Poglądy polityczne	Lewica	23	33	42	2	169
	Centrum	22	28	45	5	367
	Prawica	17	25	52	6	282
	Trudno powiedzieć	19	22	43	17	261

Tabela 6

		Prawo wyborcze dopuszcza niekiedy głosowanie nie tylko osobiście w lokalu wyborczym, ale także w inny sposób. Czy powinna być możliwość głosowania z pomocą pełnomocnika?				Liczba osób
		Powinna być taka możliwość dla wszystkich	Powinna być taka możliwość, ale tylko dla osób, które mają trudności z dotarciem do lokalu wyborczego, np. ze względu na niepełnosprawność lub podeszły wiek	W ogóle nie powinno być takiej możliwości	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		16	51	28	5	1079
Płeć	Mężczyźni	14	52	29	4	503
	Kobiety	17	49	27	6	576
Wiek	18-24 lata	20	47	28	5	141
	25-34	15	52	30	3	210
	35-44	19	47	32	2	163
	45-54	19	54	22	5	174
	55-64	17	55	23	4	211
	65 lat i więcej	8	46	34	12	179
Miejsce zamieszkania	Wieś	12	47	34	7	410
	Miasto do 20 tys.	19	47	29	4	141
	20-100 tys.	21	47	25	7	211
	101-500 tys.	14	60	24	2	178
	501 tys. i więcej mieszk.	19	57	21	3	140
Wykształcenie	Podstawowe	13	44	33	11	267
	Zasadnicze zawodowe	17	50	30	3	259
	Srednie	15	56	25	4	364
	Wyższe	21	51	25	3	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	25	54	19	1	100
	Sredni personel, technicy	22	47	31		34
	Pracownicy adm.-biurowi	19	56	22	3	69
	Pracownicy usług	15	57	24	5	65
	Robotnicy wykwalifikowani	12	53	31	3	125
	Robotnicy niewykwalifik.	15	42	38	6	64
	Rolnicy	12	44	40	4	59
Pracujący na własny rach.	23	57	17	3	46	
Bierni zawodowo	Renciści	19	51	28	2	78
	Emeryci	10	49	31	10	232
	Uczniowie i studenci	15	55	24	6	72
	Bezrobotni	17	47	31	5	65
	Gospodynie domowe i inni	21	44	27	7	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	20	50	27	3	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	53	32	1	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	17	56	23	4	241
	prywatnym gosp. rolnym	13	47	35	4	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	17	48	29	6	147
	501-750	13	47	35	5	156
	751-1000	14	49	31	6	199
	1001-1500	17	52	27	4	167
	Powyżej 1500 zł	18	58	24		150
Ocena własnych war. mater.	Złe	15	45	31	9	175
	Srednie	16	48	30	6	488
	Dobre	16	56	25	3	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	19	51	26	5	55
	Raz w tygodniu	14	49	32	5	470
	1-2 razy w miesiącu	18	49	28	5	198
	Kilka razy w roku	15	52	26	6	225
	W ogóle nie uczestniczy	19	55	21	4	131
Poglądy polityczne	Lewica	16	55	27	2	169
	Centrum	16	52	29	3	368
	Prawica	14	53	29	4	282
	Trudno powiedzieć	18	42	28	12	260

Tabela 7

		Prawo wyborcze dopuszcza niekiedy głosowanie nie tylko osobiście w lokalu wyborczym, ale także w inny sposób. Czy powinna być możliwość głosowania w domu – członkowie komisji wyborczej przychodzą z przenośną urną wyborczą?				Liczba osób
		Powinna być taka możliwość dla wszystkich	Powinna być taka możliwość, ale tylko dla osób, które mają trudności z dotarciem do lokalu wyborczego, np. ze względu na niepełnosprawność lub podeszły wiek	W ogóle nie powinno być takiej możliwości	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		11	48	37	4	1079
Płeć	Mężczyźni	10	50	37	3	503
	Kobiety	12	47	37	4	576
Wiek	18-24 lata	13	49	35	3	141
	25-34	11	39	47	3	210
	35-44	10	45	42	3	163
	45-54	10	50	37	3	174
	55-64	10	59	28	2	211
	65 lat i więcej	10	47	33	10	179
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	43	42	6	410
	Miasto do 20 tys.	11	54	31	4	141
	20-100 tys.	14	43	40	3	211
	101-500 tys.	12	51	34	2	178
	501 tys. i więcej mieszk.	7	61	29	2	140
Wykształcenie	Podstawowe	10	54	29	6	267
	Zasadnicze zawodowe	9	50	38	3	259
	Średnie	11	45	40	4	364
	Wyższe	13	45	41	2	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	17	45	38	1	100
	Średni personel, technicy	13	46	39	2	34
	Pracownicy adm.-biurowi	10	39	52		69
	Pracownicy usług	10	53	37		65
	Robotnicy wykwalifikowani	10	50	35	4	125
	Robotnicy niewykwalifik.	8	39	51	2	64
	Rolnicy	10	46	40	4	59
	Pracujący na własny rach.	10	52	32	7	46
Bierni zawodowo	Renciści	12	57	29	2	78
	Emeryci	9	52	31	7	232
	Uczniowie i studenci	10	50	36	4	72
	Bezrobotni	8	44	43	5	65
	Gospodynie domowe i inni	13	44	38	5	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	13	43	43	1	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	44	47	1	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	10	51	36	3	241
	prywatnym gosp. rolnym	11	45	37	8	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	12	51	34	3	147
	501-750	7	42	46	5	156
	751-1000	13	50	34	3	199
	1001-1500	11	53	33	3	167
	Powyżej 1500 zł	10	54	35	2	150
Ocena własnych war. mater.	Złe	12	46	39	3	175
	Średnie	10	48	36	5	488
	Dobre	10	50	37	2	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	12	56	31		55
	Raz w tygodniu	10	50	37	4	470
	1-2 razy w miesiącu	13	42	40	5	198
	Kilka razy w roku	10	45	40	4	225
	W ogóle nie uczestniczy	11	54	31	3	131
Poglądy polityczne	Lewica	14	54	31	1	169
	Centrum	11	47	38	4	368
	Prawica	8	52	36	3	282
	Trudno powiedzieć	10	42	40	7	260

Tabela 8

		Mówi się czasem o niebezpieczeństwie nadużyć, a nawet fałszerstw wyborczych związanych z możliwością głosowania inaczej niż w lokalu wyborczym. Czy widzi Pan(i) tego rodzaju zagrożenie w przypadku głosowania elektronicznego (przez internet) ? Odpowiedź proszę zaznaczyć na 7-punktowej skali				Liczba osób
		W praktyce nie ma takiego zagrożenia (1-3)	Odpowiedź ambiwalentna (4)	Takie zagrożenie jest bardzo realne (5-7)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		34	12	41	13	1078
Płeć	Mężczyźni	37	11	39	13	503
	Kobiety	32	13	42	14	576
Wiek	18-24 lata	40	16	40	4	141
	25-34	42	13	39	6	210
	35-44	39	13	42	6	163
	45-54	31	16	40	13	174
	55-64	31	11	40	18	210
	65 lat i więcej	22	7	42	29	179
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	10	44	18	409
	Miasto do 20 tys.	34	14	41	10	141
	20-100 tys.	35	13	41	11	211
	101-500 tys.	35	14	40	11	179
	501 tys. i więcej mieszk.	48	12	31	9	139
Wykształcenie	Podstawowe	22	9	42	26	266
	Zasadnicze zawodowe	30	13	45	12	260
	Średnie	36	14	41	9	364
	Wyższe	52	12	32	4	189
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	52	13	33	2	100
	Średni personel, technicy	50	12	32	6	34
	Pracownicy adm.-biurowi	47	22	30	2	69
	Pracownicy usług	29	11	58	3	65
	Robotnicy wykwalifikowani	38	11	41	10	125
	Robotnicy niewykwalifik.	24	12	51	13	64
	Rolnicy	26	15	50	9	59
Pracujący na własny rach.	46	10	35	8	46	
Bierni zawodowo	Renciści	17	11	46	26	77
	Emeryci	27	8	40	25	233
	Uczniowie i studenci	42	20	34	4	72
	Bezrobotni	26	20	40	14	65
	Gospodynie domowe i inni	34	6	41	20	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	44	18	35	3	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	37	12	48	3	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	43	11	38	8	241
	prywatnym gosp. rolnym	22	14	48	15	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	21	17	49	13	147
	501-750	37	11	38	14	156
	751-1000	27	15	45	14	200
	1001-1500	35	12	38	16	167
	Powyżej 1500 zł	45	13	35	7	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	28	10	38	24	176
	Średnie	32	12	40	16	487
	Dobre	39	13	42	6	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	12	24	47	18	55
	Raz w tygodniu	31	12	42	14	470
	1-2 razy w miesiącu	39	12	38	11	198
	Kilka razy w roku	33	13	44	10	225
	W ogóle nie uczestniczy	46	7	32	15	131
Poglądy polityczne	Lewica	43	11	38	8	168
	Centrum	35	11	43	11	368
	Prawica	35	16	39	10	282
	Trudno powiedzieć	25	11	41	24	260

Tabela 9

		Mówi się czasem o niebezpieczeństwie nadużyć, a nawet fałszerstw wyborczych związanych z możliwością głosowania inaczej niż w lokalu wyborczym. Czy widzi Pan(i) tego rodzaju zagrożenie w przypadku głosowania korespondencyjnego ? Odpowiedź proszę zaznaczyć na 7-punktowej skali				Liczba osób
		W praktyce nie ma takiego zagrożenia (1-3)	Odpowiedź ambiwalentna (4)	Takie zagrożenie jest bardzo realne (5-7)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		25	11	54	10	1080
Płeć	Mężczyźni	27	12	52	9	503
	Kobiety	23	10	55	11	577
Wiek	18-24 lata	30	11	54	5	141
	25-34	28	12	55	5	210
	35-44	26	10	59	4	163
	45-54	26	16	47	11	174
	55-64	23	12	54	11	211
	65 lat i więcej	18	7	50	25	180
Miejsce zamieszkania	Wieś	18	11	56	14	410
	Miasto do 20 tys.	21	9	59	11	141
	20-100 tys.	31	12	50	7	211
	101-500 tys.	29	13	51	7	179
	501 tys. i więcej mieszk.	35	11	48	5	140
Wykształcenie	Podstawowe	20	11	48	21	267
	Zasadnicze zawodowe	21	10	58	10	260
	Średnie	25	12	57	6	364
	Wyższe	37	12	48	4	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	35	13	52	1	100
	Średni personel, technicy	46	5	38	11	34
	Pracownicy adm.-biurowi	32	19	46	2	69
	Pracownicy usług	31	7	59	3	65
	Robotnicy wykwalifikowani	22	12	60	6	125
	Robotnicy niewykwalifik.	13	9	67	11	64
	Rolnicy	13	18	59	10	59
	Pracujący na własny rach.	41	6	44	8	46
Bierni zawodowo	Renciści	20	15	54	11	78
	Emeryci	20	7	52	20	233
	Uczniowie i studenci	34	13	49	4	72
	Bezrobotni	20	17	49	14	65
	Gospodynie domowe i inni	20	9	55	16	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	27	13	56	4	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	29	6	61	5	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	34	11	49	6	241
	prywatnym gosp. rolnym	15	21	55	9	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	19	14	58	9	147
	501-750	24	10	53	13	156
	751-1000	20	13	54	13	200
	1001-1500	28	8	52	12	167
	Powyżej 1500 zł	36	14	48	2	150
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	10	52	19	176
	Średnie	22	13	54	11	488
	Dobre	31	10	54	5	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	11	17	59	13	55
	Raz w tygodniu	24	12	54	11	470
	1-2 razy w miesiącu	26	10	55	9	198
	Kilka razy w roku	24	12	56	9	225
	W ogóle nie uczestniczy	36	8	45	12	132
Poglądy polityczne	Lewica	25	12	56	6	169
	Centrum	27	12	54	7	368
	Prawica	25	13	57	6	282
	Trudno powiedzieć	21	8	48	22	261

Tabela 10

		Mówi się czasem o niebezpieczeństwie nadużyć, a nawet fałszerstw wyborczych związanych z możliwością głosowania inaczej niż w lokalu wyborczym. Czy widzi Pan(i) tego rodzaju zagrożenie w przypadku głosowania z pomocą pełnomocnika ? Odpowiedź proszę zaznaczyć na 7-punktowej skali				Liczba osób
		W praktyce nie ma takiego zagrożenia (1-3)	Odpowiedź ambiwalentna (4)	Takie zagrożenie jest bardzo realne (5-7)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		41	12	38	9	1079
Płeć	Mężczyźni	43	13	37	7	503
	Kobiety	39	12	38	11	576
Wiek	18-24 lata	46	14	36	3	141
	25-34	46	11	37	6	210
	35-44	40	17	38	5	163
	45-54	44	13	35	8	174
	55-64	45	8	38	9	211
	65 lat i więcej	23	11	43	23	179
Miejsce zamieszkania	Wieś	35	10	42	14	410
	Miasto do 20 tys.	39	12	43	7	141
	20-100 tys.	45	14	34	7	211
	101-500 tys.	47	18	28	7	178
	501 tys. i więcej mieszk.	46	10	39	4	140
Wykształcenie	Podstawowe	29	9	43	19	267
	Zasadnicze zawodowe	39	13	37	10	259
	Średnie	46	12	38	4	364
	Wyższe	49	15	32	4	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	55	17	28		100
	Średni personel, technicy	68	6	24	3	34
	Pracownicy adm.-biurowi	48	12	35	4	69
	Pracownicy usług	37	13	47	3	65
	Robotnicy wykwalifikowani	42	14	40	4	125
	Robotnicy niewykwalifik.	41	8	41	10	64
	Rolnicy	37	11	47	5	59
Pracujący na własny rach.	55	12	29	4	46	
Bierni zawodowo	Renciści	31	12	42	15	78
	Emeryci	31	10	40	20	232
	Uczniowie i studenci	49	16	33	2	72
	Bezrobotni	32	13	41	13	65
	Gospodynie domowe i inni	38	13	32	16	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	47	16	35	1	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	41	13	44	2	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	51	11	33	6	241
	prywatnym gosp. rolnym	36	13	42	9	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	36	12	42	10	147
	501-750	40	9	38	12	156
	751-1000	36	17	38	9	199
	1001-1500	42	9	39	10	167
	Powyżej 1500 zł	52	14	32	2	150
Ocena własnych war. mater.	Złe	31	7	46	15	175
	Średnie	36	14	39	11	488
	Dobre	50	12	33	5	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	36	13	37	14	55
	Raz w tygodniu	40	11	40	9	470
	1-2 razy w miesiącu	42	15	36	7	198
	Kilka razy w roku	40	13	37	10	225
	W ogóle nie uczestniczy	45	12	33	10	131
Poglądy polityczne	Lewica	44	15	36	5	169
	Centrum	45	13	36	6	368
	Prawica	40	14	40	6	282
	Trudno powiedzieć	34	7	39	20	260

Tabela 11

		Mówi się czasem o niebezpieczeństwie nadużyć, a nawet fałszerstw wyborczych związanych z możliwością głosowania inaczej niż w lokalu wyborczym. Czy widzi Pan(i) tego rodzaju zagrożenie w przypadku głosowania w domu, gdy członkowie komisji wyborczej przychodzą z przenośną urną wyborczą? Odpowiedź proszę zaznaczyć na 7-punktowej skali				Liczba osób
		W praktyce nie ma takiego zagrożenia (1-3)	Odpowiedź ambiwalentna (4)	Takie zagrożenie jest bardzo realne (5-7)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		54	9	28	8	1075
Płeć	Mężczyźni	56	9	29	6	502
	Kobiety	53	9	28	10	574
Wiek	18-24 lata	58	9	29	3	141
	25-34	55	9	31	5	210
	35-44	58	8	32	2	162
	45-54	56	14	22	8	173
	55-64	57	7	29	7	209
	65 lat i więcej	42	7	27	24	179
Miejsce zamieszkania	Wieś	49	9	32	10	407
	Miasto do 20 tys.	53	11	30	6	141
	20-100 tys.	59	8	26	7	211
	101-500 tys.	53	13	25	9	177
	501 tys. i więcej mieszk.	68	3	23	6	140
Wykształcenie	Podstawowe	49	7	27	17	265
	Zasadnicze zawodowe	51	10	32	8	259
	Średnie	57	9	30	5	363
	Wyższe	62	11	23	4	189
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	68	11	22		100
	Średni personel, technicy	72	9	17	3	34
	Pracownicy adm.-biurowi	56	7	31	6	69
	Pracownicy usług	66	6	25	3	65
	Robotnicy wykwalifikowani	52	12	31	6	125
	Robotnicy niewykwalifik.	56	5	33	6	64
	Rolnicy	47	15	32	6	59
Pracujący na własny rach.	60	11	25	4	46	
Bierni zawodowo	Renciści	46	9	37	8	77
	Emeryci	49	7	25	19	231
	Uczniowie i studenci	62	5	30	3	72
	Bezrobotni	49	7	32	12	64
	Gospodynie domowe i inni	46	14	31	10	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	56	14	30	1	123
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	55	7	36	2	107
	sekt. pryw. poza rolnict.	65	8	22	5	241
	prywatnym gosp. rolnym	49	14	29	7	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	53	12	29	6	147
	501-750	46	9	36	9	156
	751-1000	56	10	25	9	199
	1001-1500	62	5	24	9	166
	Powyżej 1500 zł	64	11	23	2	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	47	8	30	15	174
	Średnie	49	10	31	10	486
	Dobre	64	8	25	3	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	50	4	35	11	55
	Raz w tygodniu	55	8	29	8	469
	1-2 razy w miesiącu	53	13	30	5	197
	Kilka razy w roku	51	10	29	10	224
	W ogóle nie uczestniczy	62	6	21	11	131
Poglądy polityczne	Lewica	63	7	26	4	169
	Centrum	54	10	31	5	367
	Prawica	54	9	31	6	282
	Trudno powiedzieć	50	8	23	18	257

Tabela 12

		Gdyby miał(a) Pan(i) wybór, jak głosować, to wolał(a)by Pan(i) głosować:							Liczba osób
		osobiście w lokalu wyborczym	elektronicznie (przez internet)	korespondencyjnie	z pomocą pełnomocnika	w domu, tak aby członkowie komisji wyborczej przyszli do mnie z przenośną urną wyborczą	Nigdy nie chodzę na głosowania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		72	23	0	0	3	1	1	1079
Płeć	Mężczyźni	73	22	0	0	2	0	2	503
	Kobiety	71	23	0	0	3	1	1	576
Wiek	18-24 lata	60	37	1		2	1		141
	25-34	55	40			1	1	3	210
	35-44	72	25		1	2		0	163
	45-54	78	20			1	1		174
	55-64	81	13		1	3		2	211
	65 lat i więcej	85	2	1	1	6	3	3	179
Miejsce zamieszkania	Wieś	81	13	0	0	3	1	2	410
	Miasto do 20 tys.	67	26		1	3		3	141
	20-100 tys.	67	29		0	2	1	1	211
	101-500 tys.	68	27	1	1	1	2	1	178
	501 tys. i więcej mieszk.	64	32			3	1	1	140
Wykształcenie	Podstawowe	84	7	0		5	1	3	267
	Zasadnicze zawodowe	78	17		0	3	1	1	259
	Średnie	70	25	0	1	2	0	2	364
	Wyższe	49	48			1	1	1	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	46	52				1	1	100
	Średni personel, technicy	72	28						34
	Pracownicy adm.-biurowi	56	41			1	2		69
	Pracownicy usług	63	37						65
	Robotnicy wykwalifikowani	70	23			1	2	4	125
	Robotnicy niewykwalifik.	81	11			4		4	64
	Rolnicy	83	10		2	4		1	59
Pracujący na własny rach.	67	29			3			46	
Bierni zawodowo	Renciści	88	6			5		2	78
	Emeryci	84	5	0	1	5	2	2	232
	Uczniowie i studenci	51	44	2		3	1		72
	Bezrobotni	81	18					1	65
	Gospodynie domowe i inni	75	23			1		1	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	59	39			1	1	1	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	67	31			1	1		107
	sekt. pryw. poza rolnict.	64	31			1	1	2	241
	prywatnym gosp. rolnym	82	9			5		4	55
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	82	16			1	1		147
	501-750	73	18		0	4	2	3	156
	751-1000	75	20	1		3	1	0	199
	1001-1500	74	21		1	2	0	1	167
	Powyżej 1500 zł	66	30		1	2		1	150
Ocena własnych war. mater.	Złe	82	11		1	4	1	2	175
	Średnie	70	23	0	1	3	1	2	488
	Dobre	70	28	0		2	0	0	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	91	8			1			55
	Raz w tygodniu	79	17		0	3	1	0	470
	1-2 razy w miesiącu	68	24	1	1	1	2	4	198
	Kilka razy w roku	65	30			3	1	2	225
	W ogóle nie uczestniczy	58	34	1	1	4	1	2	131
Poglądy polityczne	Lewica	68	27	1	1	2		1	169
	Centrum	72	23		0	3	0	2	368
	Prawica	75	22	0	0	1	1	1	282
	Trudno powiedzieć	70	21		0	4	3	2	260